

Державна установа «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології
ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України»

СІЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ДИТЯЧА ХІРУРГІЯ»

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Напрямок Підготовки	здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії
Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Спеціальність	222 Медицина, 14.01.09 Дитяча хірургія
Освітньо-наукова програма	Третій (освітньо-науковий) рівень
Форма навчання	очна (денна, вечірня), заочна
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	Українська
Кількість кредитів ЄКТС	12 кредитів (360 годин), в тому числі Педагогічна практика 1 кредит (30 годин)
Рік навчання	2-3 рік (3-5 семестри)
Форма підсумкового контролю	Залік
Викладачі	Слепов Олексій Константинович, д.мед.н., професор, член-кор. НАМН України slepov.ipag@gmail.com Скрипченко Наталія Яківна, д.мед.н., професор skripchenko.nataliya@gmail.com Гордієнко Ірина Юріївна, д.мед.н., професор i.gordienko.k@gmail.com Пономаренко Олексій Петрович, к.мед.н., ponomarenko.ipag@gmail.com Джам Олег Петрович, к.мед.н. dzham.ipag@gmail.com
Консультації	Згідно графіка

2. АНОТАЦІЯ ДО ДИСЦИПЛІНИ

Силабус з навчальної дисципліни «Дитяча хірургія» є нормативним документом, в якому визначено зміст навчання та встановлено вимоги щодо обсягу та рівня професійних компетентностей здобувача освітньо-наукового ступеня доктора філософії у галузі охорони здоров'я за спеціальністю 222 «Медицина».

Базою для проходження навчальної дисципліни «Дитяча хірургія» ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології ім. акад. О.М. Лук'янової Національної академії медичних наук України». Аспірант має право проходити навчальну дисципліну в інших закладах вищої освіти України та за кордоном (відповідно до підписаної угоди).

Під час навчання аспірант повинен досягнути високого рівня теоретичної професійної підготовки, загальних її концепцій та методологічних підходів. При цьому передбачається всебічне розуміння в напрямку визначення різних клінічних варіантів та ускладнень найбільш поширених хірургічних захворювань дитячого віку, планування обстеження хворої дитини та інтерпретації отриманих результатів при найбільш поширених хірургічних захворювань дитячого віку, проведення диференційної діагностики, постановки клінічного діагнозу. Для визначення тактики ведення маленьких пацієнтів застосовувати найсучасніші досягнення доказової медицини та приділяти увагу діагностиці невідкладних станів та вдосконаленню навичок надання екстреної допомоги при основних невідкладних станах у клініці дитячих хвороб, демонстрування вміння ведення медичної документації.

3. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Головною метою викладання навчальної дисципліни «Дитяча хірургія» є здобуття та поглиблення комплексу знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних завдань з цієї дисципліни, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, яке вирішує актуальне наукове завдання в педіатрії, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

4. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної медичної діяльності, проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охорони здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності (ФК)

ЗК 1	Здатність до науково-професійного самовдосконалення, розвитку індивідуальних здібностей: мотиваційно-ціннісних, когнітивних та творчих
ЗК 2	Здатність до освоєння, системного аналізу і критичного осмислення нових знань в предметній та міжпредметних галузях.
ЗК 3	Здатність до критичного аналізу і креативного синтезу нових ідей, які можуть сприяти в академічному і професійному контекстах прогресу суспільства, базованому на знаннях.
ЗК 4	Здатність до ініціювання та виконання наукових досліджень, результатом яких є одержання нових знань.
ЗК 5	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконаних робіт.
ЗК 6	Здатність до спілкування з колегами, широким академічним товариством та громадськістю на міжнародному рівні для реалізації інноваційного проекту або вирішення наукової проблеми.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 4.	Здатність ініціювати, розробляти та реалізувати дослідницько-інноваційні проекти, включаючи власні дослідження, та автономно працювати під час їх реалізації.
ФК 5.	Здатність обирати методи та кінцеві точки дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проекту.
ФК 6.	Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення.
ФК 7	Здатність представлення результатів наукових досліджень в усній і письмовій мові відповідно до національних та міжнародних стандартів.
ФК 8	Дотримання лікарської етики, біоетики та академічної доброчесності.
ФК 9	Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сектори суспільства.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 1.	Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації
ПРН 2.	Визначати основоположні поняття галузі знання, критично осмислювати проблеми галузі знання та проблеми на межі предметних галузей, виокремлювати і характеризувати теоретичний/емпіричний та фундаментальний/прикладний виміри галузі знання.
ПРН 8.	Отримувати, аналізувати, оцінювати та використовувати ресурси, що мають відношення до вирішення наукових проблем і задач в педіатрії.
ПРН 9.	Аналізувати результати наукових досліджень, використовувати методи статистичного дослідження.
ПРН 10.	Виявляти невирішені проблеми у педіатрії, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення.
ПРН 16.	Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.
ПРН 17.	Дотримуватися академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

ПЕРЕЛІК

**компетентностей відповідно до нормативної навчальної дисципліни
«Дитяча хірургія» підготовки докторів філософії (PhD) в аспірантурі за
спеціальністю 222 Медицина**

Спеціалізовано-професійні компетенції

- Здатність застосовувати знання фундаментальних основ, сучасних досліджень проблем і тенденцій медицини у комплексному аналізі явищ і процесів, що виникають в Україні та інших країнах світу.
- Здатність відокремлювати структурні елементи, які складають теоретичну та емпіричну основу системи знань зі спеціальності 222 «Медицина» спеціалізація 14.01.09 – Дитяча хірургія.
- Здатність виділити та зафіксувати провідний клінічний симптом або синдром патологічного стану чи захворювання; шляхом співставлення зі стандартами, використовуючи попередні дані анамнезу та дані огляду хворої дитини, на основі провідного клінічного симптому або синдрому, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом

прийняття обґрунтованого рішення поставити найбільш вірогідний або синдромний діагноз захворювання

- Здатність використовуючи найбільш вірогідний або синдромний діагноз, дані лабораторного та інструментального обстеження хворого, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, за певним алгоритмом, здійснювати диференціальну діагностику захворювань для тематичних напрямків зі спеціальності «Медицина» спеціалізація 14.01.09 – Дитяча хірургія.
- Здатність в умовах лікувальної установи, навчально-виховних, оздоровчих закладів, на виробництві, використовуючи узагальнену процедуру оцінки стану здоров'я дітей, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, серед закріпленого контингенту населення: формувати диспансерні групи хворих; сформувати групи здорових, що підлягають диспансерному нагляду;
- Здатність в умовах медико-профілактичної установи використовуючи статистичні та лабораторні методи, здійснювати епідеміологічний аналіз інфекційної захворюваності населення, виявляючи: групи ризику; території ризику; час ризику; фактори ризику
- Здатність прогнозувати науково обґрунтовані підходи до модернізації вітчизняної системи охорони здоров'я, організувати та забезпечувати процеси управлінської діяльності з урахуванням процесів реформування галузі.

5. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «АКУШЕРСТВО та ГІНЕКОЛОГІЯ»

Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й та 3-й	2-й та 3-й
Семестр	
3-й, 4-й, 5-й	3-й, 4-й, 5-й
Лекції	
40 год.	40 год.
Практичні заняття	
80 год.	40 год.
Семінарські заняття	
80 год.	40 год.
Самостійна робота	
160 год.	240 год.

Тематика та зміст навчальної дисципліни

Коди	Назва курсу	Кількість навчальних годин			
		Лекції	Практичні заняття	Семінари	Усього
1	2	3	4	5	6
1	Ведення хворих в клініці дитячої хірургії відповідно до сучасних стандартів та рекомендацій.	12	24	24	59
2	Актуальні питання дитячої хірургічної науки.	13	27	26	66
3	Алгоритми надання невідкладної допомоги в дитячій хірургії.	10	20	19	49
4	Профілактика хірургічних захворювань дитячого віку.	5	9	8	22
	Разом за розділами	40	80	76	196
	Іспит			4	4
	Разом	40	80	80	200
	Самостійна робота				160
	Всього				360

Розділ 1 - Ведення хворих в клініці дитячої хірургії відповідно до сучасних стандартів та рекомендацій (59 год.)

Тема 1. Доказова медицина в сучасній дитячій хірургії.

Тема 2. Ведення хворих в неонатальному періоді.

Тема 3. Ведення хворих дітей першого року життя.

Тема 4. Ведення хворих дітей з патологією травної системи.

Тема 5. Ведення хворих дітей з патологією кістково-м'язової системи.

Тема 6. Ведення хворих дітей з об'ємними утвореннями різної локалізації.

Тема 7. Ведення хворих дітей з патологією сечостатевої системи.

Тема 8. Диференційний діагноз жовтяниці періоду новонародженості.

Тема 9. Некротичний ентероколіт.

Тема 10. Антибіотикотерапія в дитячій хірургії.

Тема 11. Респіраторна підтримка в дитячій хірургії.

Тема 12. Природжена вада розвитку – гасрошизис.

Тема 13. Природжена вада розвитку – омфалоцеле.

Тема 14. Синдром короткої кишки.

Тема 15. Патологія сечостатевої системи.

Розділ 2. - Актуальні питання дитячої хірургії. (66 год.).

Тема 1. Інноваційні напрямки наукових досліджень в дитячій хірургії.

Тема 2. Історія розвитку та сучасний стан наукових знань в дитячій хірургії.

Тема 3. Новітні напрямки наукових досліджень в дитячій хірургії.

Тема 4. Сучасні методи лабораторної діагностики в дитячій хірургії.

Тема 5. Сучасні методи інструментальної діагностики в дитячій хірургії.

- Тема 6.* Доказова медицина в сучасній дитячій хірургії.
- Тема 7.* Коморбідність в хірургії як проблема сучасної науки.
- Тема 8.* Загальні принципи побудови дизайну наукового дослідження в дитячій хірургії.
- Тема 9.* Етика та методологія наукового дослідження.
- Тема 10.* Сучасні підходи до міждисциплінарних наукових досліджень.
- Тема 11.* Особливості викладання дитячої хірургії у вищих медичних навчальних закладах, технологія педагогічного процесу.
- Тема 12.* Визначенні мети і завдань наукового дослідження в дитячій хірургії.
- Тема 13.* Використання сучасних досягнень науки і техніки при проведенні діагностичного пошуку в дитячій хірургії.
- Тема 14.* Пошук нових наукових даних, що розширюють сферу знань в досліджуваній проблемі.
- Тема 15.* Статистична обробка даних в хірургічних дослідженнях.
- Тема 16.* Презентація отриманих даних у вигляді публікації та доповідей на національному та міжнародному рівні.
- Тема 17.* Впровадження досягнень науки у хірургічну практику.
- Тема 18.* Роль генетичних досліджень в сучасній хірургічній науці.
- Тема 19.* Науково-методичні засади викладання хірургії на до дипломного етапі навчання.

Розділ 3. - Алгоритми надання невідкладної допомоги в дитячій хірургії. (49 год.).

- Тема 1.* Сучасні принципи серцево-легеневої реанімації у дітей.
- Тема 2.* Надання невідкладної допомоги при зупинці серцевої діяльності та зовнішнього дихання у дітей.
- Тема 3.* Надання невідкладної допомоги при гострій дихальній недостатності у дітей.
- Тема 4.* Надання невідкладної допомоги при гострій серцевій та судинній недостатності у дітей, порушеннях серцевого ритму та провідності у дітей.
- Тема 5.* Надання невідкладної допомоги при гіпертензивному кризі у дітей.
- Тема 6.* Надання невідкладної допомоги при гострій печінковій недостатності у дітей.
- Тема 7.* Надання невідкладної допомоги при гострій нирковій недостатності у дітей.
- Тема 8.* Надання невідкладної допомоги при нападі бронхіальної астми у дітей.
- Тема 9.* Надання невідкладної допомоги при анафілактичному шоку у дітей.
- Тема 10.* Надання невідкладної допомоги при лихоманці у дітей.
- Тема 11.* Надання невідкладної допомоги при судомах у дітей.
- Тема 12.* Сучасні принципи серцево-легеневої реанімації у новонароджених дітей.
- Тема 13.* Задишка у дітей: тактика лікаря.
- Тема 14.* Ціаноз у дітей: тактика лікаря.
- Тема 15.* Синдром абдомінального болю у дітей: тактика лікаря.
- Тема 16.* Невідкладна допомога при отруєннях у дітей.
- Тема 17.* Невідкладна допомога при утопленні, електротравмах, обмороженні, перегріванні, укусах.

Розділ 4. - Профілактика хірургічних захворювань дитячого віку.

(22 год.).

- Тема 1.* Медико-соціальне значення 1, 2 та 3 етапів профілактики в попередженні хвороб дитячого віку.
- Тема 2.* Значення пренатальної діагностики в ранньому виявленні та попередженні ускладнень при природжених вадах розвитку.
- Тема 3.* Роль пренатальних факторів ризику у виживанні та захворюваності новонароджених дітей.
- Тема 4.* Профілактика ускладнень при лікуванні обструктивних захворювань органів дихання у новонароджених дітей

- Тема 5.* Профілактика ускладнень при лікуванні природженої діафрагмальної грижі у новонароджених дітей
- Тема 6.* Профілактика ускладнень при лікуванні обструктивних захворювань ШКТ у новонароджених дітей
- Тема 7.* Профілактика ускладнень при лікуванні об'ємних захворювань різної локалізації
- Тема 8.* Профілактика ускладнень при лікуванні НЕК у новонароджених дітей
- Тема 9.* Профілактика катетерного сепсису у дітей
- Тема 10.* Профілактика патології сечової системи у дітей
- Тема 11.* Профілактичні заходи в ранньому післяопераційному періоді
- Тема 12.* Основна облікова медична документація в закладах охорони здоров'я, її значення в профілактичній дитячій хірургії.
- Тема 13.* Кесарський розтин як метод попередження травматизму в пологах.
- Тема 14.* Профілактика дистрес синдрому.
- Тема 15.* Етіологія, патогенез та фактори ризику НЕК у новонароджених дітей.
- Тема 16.* Профілактика медикаментозної алергії у дітей.
- Тема 17.* Профілактика травматизму у дітей та синдрому жорстокого поводження з дитиною.

Завдання для самостійної роботи

1	Робота в клініках дитячої хірургії інституту (курація хворих під керівництвом керівника, чергування в клініці)	66
2	Участь в проведенні лабораторно-інструментальних обстежень, відпрацювання практичних навичок	20
3	Робота в бібліотеці інституту	18
4	Ознайомлення з останніми міжнародними дослідженнями та рекомендаціями в комп'ютерних класах	14
5	Відпрацювання практичних навичок із застосуванням муляжів в навчальних кабінетах інституту	12
6	Педагогічний практикум	30
	Разом	160

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

- Участь в клінічних обговореннях, консилиумах складних пацієнтів
- Статистичний аналіз отриманих результатів
- Підготовка огляду літератури з вибраної тематики
- Підготовка матеріалів для НДР, статей
- Презентація результатів дослідження
- Оволодіння методикою лабораторного та інструментального обстеження дітей в межах запланованої наукової роботи.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. **Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:**

- словесні: розповідь-пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація;
- практичні: практичні навички, клінічна робота, реферати

2. **Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності**

- методи стимулювання інтересу до навчання: створення ситуації інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу
- навчальні дискусії, розбір та аналіз клінічних випадків

3. **Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.**

- репродуктивні методи - відтворена репродукція як засіб повторення готових зразків або робота за готовими зразками;
- творчі, проблемно-пошукові методи має спиратися на самостійну, творчу пізнавальну діяльність.

Система спирається на загальнонавчаний дидактичний принцип міцності знань, умінь і навичок, який базується на таких вимогах:

- систематичність обліку та контролю;
- всеохопленість (усебічність, повнота) обліку та контролю;
- диференційованість (за окремим предметом) та індивідуальність (за стилем і формами контролю);
- об'єктивність оцінювання;
- урізноманітнення видів і форм контролю;
- єдність вимог до контролю.

4. **Бінарні, інтегровані (універсальні) методи:**

- дослідницька діяльність під керівництвом наукового керівника
- самостійна робота поза контролем керівника

6. ВИДИ КОНТРОЛЮ

Навчальна дисципліна «Дитяча хірургія» закінчується підсумковим контролем у формі заліку («зараховано» або «не зараховано»). Критерії оцінювання результатів навчання. шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою практики	
	для екзамену, курсового проекту, практики	для заліку
90-100	Відмінно	зараховано
82-89	Добре	

74-81	Добре	
64-73	Задовільно	
60-63 33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Нарахування балів для аспірантів здійснюється за 100-бальною системою.

Оцінка **“Відмінно”** - аспірант має глибокі, змістовні та конкретні знання. Аспірант знає класифікацію, особливості клінічних проявів, діагностику диференційну діагностику, лікування хірургічних захворювань дитячого віку. Загальна оцінка за дисципліну 90-100 балів.

Оцінка **“Добре”** - аспірант показує достатньо змістовні знання з тих питань, що відображають основні розділи навчальної програми. Аспірант повинен знати основні клінічні прояви, методи діагностики та лікування хірургічної патології дитячого віку. Загальна оцінка за дисципліну 81-89 балів.

Оцінка **“Задовільно”** - аспірант має неповні знання, які обмежуються простим переліком складників, ознак, рис, без найменших подробиць. Аспірант повинен володіти обов'язковим мінімумом знань щодо теоретичних та практичних знань з дитячої хірургії. Загальна оцінка за дисципліну 64-73 бали.

Оцінка **“Незадовільно”** виставляється за роботу, в якій аспірант не володіє обов'язковим мінімумом знань з дитячої хірургії. Загальна оцінка за дисципліну менше 33 балів.

7. ПОЛІТИКА КУРСУ

Під час проходження навчальної дисципліни «Дитяча хірургія» не допустимо порушення академічної доброчесності, зокрема:

- використання в роботі чужих текстів чи окремих фрагментів без належного посилання на джерело, зі змінами окремих слів чи речень;
- використання перефразованих чужих ідей без посилання на їх авторів;
- видавання за власний текст купленого чи отриманого за нематеріальну винагороду чужого тексту чи його фрагменту;
- несамотійне виконання будь-яких навчальних завдань (якщо це не передбачено вимогами програми);
- фальсифікація результатів наукової чи навчальної роботи;
- посилання на джерела, які не використовувалися у роботі,

• залучення підставних осіб до списку авторів наукової чи навчальної роботи, участь таких осіб у поточній чи підсумковій оцінці знань.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧБОВО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авилова ОМ., Сокур П.П. Хронические свищи пищевода. Киев. «Здоров'я», 1998. - 156с.
- 1.Акопян В.Т. Хирургическая гепатология детского возраста.- М.:Медицина, 1982 – 382 с.
- 2.Ашкрафт К.У., Холдер Т.М. Детская хирургия. – Пит-Тал Санкт-Петербург, 1997.- 1,2,3тт.
- 3.Баиров Г.А., Неотложная хирургия у детей. – Л.: - Медицина, 1996.
- 4.Баиров Г.А., Манкина Н.С. Хирургия недоношенных детей. Л.;’’Медицина’’, 1977.
- 5.Баиров Г.А., Дорошевский Ю.Л., Немилова Т.К. Атлас операций у новорожденных. – Л: Медицина, 1984.
- 6.Баиров Г.А., Детская травматология. – Питер,2000. -400с.
- 7.Баиров Г.А., Куц Н.Л. Повреждения органов брюшной полости и за пространства у детей. Киев, "Здоров'я" 1977.-140с.
- 8.Баиров Г.А. Срочная хирургия детей: Руководство для врачей.-СПб.: Питер - 464 с.
- 9.Баиров Г. А., Ситковский Н.Б., Топузов В.С. Непроходимость кишечника ; Здоров'я, 1977.- 157 с.
- 10.Витебский Я.Д. Клапанные анастомозы в хирургии пищеварительного тракта. М.Медицина 1988.-112с.
- 11.Григорович И Н Алгоритмы в неотложной детской хирургии. Петрозаводск
- 12.Григор'єв П.Я., Стародуб СМ., Яковенко Е.П. Хвороби органів травлення Укрмедкнига. 2000. -448с.
- 13.Данилов О.А., Юрченко М.І., Горбатюк О.М., Рибальченко В.Ф. "Тес хірургії". - Київ, 2001-134с.
- 14.Белоусов Ю.В., Белоусова О.Ю. Хронические нарушения стула у детей. Киев 2005. -198с.
- 15.Данилов О.А., Макаров А.В., Сокур П.П., Рибальченко В.Ф., Юрченко М.І. Деформація грудної клітки у дітей. - Київ, 2006 – СПД Шкода Ю.В. - 146с.
- 16.Долецкий С.Я. Общие проблемы детской хирургии.- М: Медицина, 1989 – 270с.
17. Деформація грудної клітки у дітей. //Данилов О.А., Макаров А.В., Рибальченко В.Ф., Юрченко М.І. // Київ.: СПД Коляда О.П. 2006. - 146с.
- 18.Дворяковский И.В., Беляев О.А. Ультразвуковая диагностика в детской х 1997.- 243 с
- 19.Диагностика и интенсивная терапия в хирургии новорожденных. Красовская О.Н., Кобзева Т.Н. Москва. 2001. -68с.
20. Дитяча травматологія. Під ред. Дольницького О.В., Кривчені Д.Ю., м. Київ Книга ПЛЮС, 2006р., 367с.
- 21.Запруднов А.М., Григорьев К.И., Дронов А.Ф. Желудочно-кишечные кровотечения у детей. М.: Медицина, 1998.
- 22.Зернов Н.Г., Сашенкова Т.П., Остроухова И.П. Заболевания пищевода в детей. – М.:Медицина, 1988-173с.

- 23.Исаков Ю.Ф., Лёнюшкин А.И., Долецкий С.Я. Хирургия пороков развития толстой кишки у детей. - М.: Медицина, 1972.
- 24.Исаков Ю.Ф., Ситковский Н.Б., Бурков И.В. Осложнения хирургии желудочно-кишечного тракта у детей. – К.: ”Здоров’я”. – 1980. -197с.
25. Исаков Ю.Ф., Михельсон В.А., Штатнов М.К. Инфузионная терапия и парентеральное питание в детской хирургии. – М.: Медицина, 1985-386с.
- 26.Исаков Ю.Ф., Степанов Э.А., Красовская Т.В. Абдоминальная хирургия у детей. – М.: Медицина 1988.
- 27.Катько В.А. Диагностика и лечение инвагинации кишечника у детей. - Минск, 2006. - 116 с.
- 28.Курбангалиев СМ. Гнойная инфекция в хирургии. М.: Медицина, 1985. - 272 с.
- 29.Ковальчук ЛЯ. Невідкладна хірургія. Тернопіль. Укрмедкнига. 2000. -288с.
- 30.Лапароскопічна хірургія в педіатрії. //Русак П.С, Данилов О.А., Кукур Рибальченко В.Ф. //Житомир-Київ. Косенко. 2006. - 128с.
- 31.Лёнюшкин А.И., Атагельдыев Т.А. Повторные операции на толстой кишке и промежности у детей. – М.: Медицина, 1984 -175с.
- 32.Лёнюшкин А.И., Руководство по детской поликлинической хирургии.-Л.: Медицина, 1986.
- 33.Литтманн Н. Оперативная хирургия. – Будапешт, 1981
- 34.Люлько А.В., Мурванидзе Д.Д., Возианов А.В. Основы практической урологии детского возраста. – К.: Вища школа. 1084.
- 35.Макаров А.В., Данилов О.А., Сокур П.П., Рибальченко В.Ф. ”Хімічні опіки стравохода та їх наслідки у дітей”. – Київ: Вища школа. – 2002-107с.
- 36.Макаров А.В., Данилов О.А., Сокур П.П., Рибальченко В.Ф. Хвороби стравоходу у дітей. – Київ: – 2003 - 358с.
- 37.Макаров А.В., Данилов О.А., Сокур П.П., Рибальченко В.Ф. Обстеження органів дихання у дітей. - Київ, 2006 – СПД Шкода Ю.В. - 158с.
- 38.Макаров А.В., Данилов О.А., Сокур П.П., Рибальченко В.Ф. "Хімічні опіки та їх наслідки у дітей". - Київ: Вища школа. - 2002-107с.
- 39.Ніколаєва Н.Г. Педіатрична хірургія.//Одеса. Бахва., 1999., - 208с.
- 40.Оперативная хирургия с топографической анатомией детского возраста (под ред. Ю.Ф. Исакова, Ю.М. Лопухина). –М.: Медицина, 1977.
- 41.Осложненный аппендицит у детей (С.Я. Долецкий и соавт.-Л.: Медицина, 1982-380с.
- 42.Пугачев А.Г. Хирургическая гастроэнтерология детского возраста. М.: Медицина, 1982.
- 43.Рибальченко В.К., Берегова ТВ., Рибальченко ТВ. Цитофізіологія травлення. Київський університет 2004.-296с.
- 44.Саенко В.Ф, Десятерик В.И., Перцева ТА. и др. Сепсис и нозокомиальна Кривой Рог 2002. -225с.
- 45.Савельев Г.М. Реанимация и интенсивная терапия новорожденных.-М.: Медиі 172с.
- 46.Страхов С.Н. Варикозное расширение вен гроздевидного сплетения и канатика (варикоцеле). - М., 2002. -240с.
- 47.Соловьев А.Е. Детская хирургия. Запорожье 2005., -196с.
- 48.Савельев Г.М. Реанимация и интенсивная терапия новорожденных.-М.: Медицина, 1982-172с.
- 49.Страхов С.Н. Варикозное расширение вен гроздевидного сплетения и семенного канатика (варикоцеле). – М., 2002.

50. Сучасна лікувально-діагностична тактика при варикоцеле у дітей. // Горба Горбатюк Д.Л., Рибальченко В.Ф., Гончар В.В., Добряк Є.Д. // Київ 2005. - 101с
51. Сушко В.І. та співавтори. Хірургія дитячого віку. Київ «Здоров'я», 2002. - 740с
52. Торакальна травма. // Макаров А.В., Гетман В.Г., Десятерик В.І., Мі Мірошніченко В.М. // Кривий Ріг. СП «Міра» 2005. - 234с.
53. Хвороби стравоходу у дітей. // Макаров А.В., Данилов ОА., Сокур П.П., РіВ.Ф., Юрченко М.І. // Харків. 2004. - 368с.
54. Тошовський В. Апендицит у дітей. – М.: Медицина, 1988.-208с.
55. Шалимов А.А. Хирургия кишечника. Київ накова думка 2000., - 800с.
56. Шалимов А.А., Радзиховський А.П. Атлас операцій на органах пищеварения. В 2-х томах. Київ накова думка 2003., - 800с.
57. Хирургия острого живота. Под. ред. Синенченко Г.И. Санкт-Петербург. 2007. – 512с.
58. Хірургія дитячого віку. За редакцією Сушко В.І. та співавтори Київ «Здоров'я», 2008. - 740с.
59. Actual problems of emergency abdominal surgery / Edited by Dmitry Victorovich Garbuzenko // InTech. – 2016. – 216 p.
60. Agresta F. Laparoscopic Cholecystectomy / Ferdinando Agresta, Fabio Cesare Campanile, Nereo Vettoretto // Springer International Publishing Switzerland. – 2014. – 185 p.
61. Атлас дитячої оперативної хірургії/ під ред. Пурі П., Гольварта М., СПб.: МедПресс, 2009. – 648 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. ДЕРЖАВНИЙ ФОРМУЛЯР лікарських засобів. Під редакцією В.Є. Бліхара, В.І. Мальцева, А.М. Морозова, В.Д. Парія, А.В. Степаненко, Т.М. Думенко. Випуск четвертий Київ 2012. http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_formular
2. РЕЄСТР медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги (База стандартів медичної допомоги в Україні) <http://www.dec.gov.ua/mtd/index.html>
3. РЕЄСТР медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги (Сучасні документи останніх років розроблені на засадах доказової медицини) <http://www.dec.gov.ua/mtd/reestr.html>
4. Нові клінічні протоколи Міністерства охорони здоров'я України в сфері доказової медицини <http://guidelines.moz.gov.ua>
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського - <http://www.nbu.gov.ua>
6. Національна Парламентська бібліотека України - <http://www.nplu.org>
7. Офіційний веб-сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я - <http://www.who.int>